

Stanowisko nr 32/2/2021
Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Katowicach
z dnia 24 września 2021 r.
w sprawie realizacji Funduszu Sprawiedliwej Transformacji
na obszarze NUTS 3 podregionu katowickiego

Województwo śląskie to największy region górniczy Unii Europejskiej, który wobec narastających wyzwań klimatycznych i gospodarczych staje dziś u progu bezprecedensowego w skali całej UE wyzwania transformacyjnego. Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Katowicach wspiera Zarząd Województwa Śląskiego w szeregu działań i aktywności podejmowanych od 2018 roku w celu przeprowadzenia realnej i głębokiej zmiany profilu społeczno-gospodarczego regionu, aby wnieść wkład w realizację celów Europejskiego Zielonego Ładu w myśl celów porozumienia paryskiego.

Zaplanowane przez województwo śląskie działania w pełni koncentrują się na wskazanym przez UE łagodzeniu społecznych, gospodarczych i środowiskowych skutków transformacji w kierunku neutralności klimatycznej Unii do roku 2050, w szczególności względem społeczności dotkniętych skutkami tego procesu.

Jednym z kluczowych regionów na poziomie NUTS 3 wskazanym przez KE w Aneksie D bis do SCR dla województwa śląskiego jest podregion katowicki, w skład którego wchodzi miasta: Chorzów, Katowice, Mysłowice, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice. Podregion ten przeszedł w przeszłości szokową fazę restrukturyzacji sektora górnictwa węgla kamiennego, a w kolejnych latach tj. do 2030 roku jak i później trudny proces przekształceń oraz zamykania instalacji związanych z produkcją paliw kopalnych na tym obszarze będzie kontynuowany.

Na terenie podregionu katowickiego funkcjonują obecnie cztery kopalnie, w ramach których wydobyte jest w sześciu ruchach. Zakłady są zlokalizowane na terenach miast: Katowice, Mysłowice oraz Ruda Śląska. Każde z nich pozyskuje węgiel kamienny energetyczny, a dodatkowo kopalnia KWK Ruda posiada zasoby węgla koksującego. Zgodnie z zapisami Umowy Społecznej dotyczącej transformacji sektora górnictwa węgla kamiennego oraz wybranych procesów transformacji województwa śląskiego (Porozumienie z dnia 28 maja 2021 r.) w województwie śląskim do roku 2030 planowane jest zakończenie wydobywania węgla kamiennego w 3 kopalniach, w tym w podregionie katowickim w Kopalni RUDA- Ruch Pokój w roku 2021 r. Natomiast Kopalnia RUDA - Ruch Bielszowice oraz Ruch Halemba ostatecznie zakończą wydobywanie w 2034 r. Pozostałe kopalnie zakończą działalność do 2041 roku. Proces transformacji będzie więc realizowany na obszarze podregionu zarówno w perspektywie roku 2030 jak i w horyzoncie długofalowym.

Na terenie podregionu katowickiego w górnictwie pracuje 14 343 osoby, w tym w poszczególnych gminach: Ruda Śląska (5 116 osób), Katowice (4 774 osoby), Mysłowice (2 731 osób), Chorzów (827 osób), Świętochłowice (506 osób) oraz Siemianowice Śląskie

(389 osób), co razem daje **blisko 20% ogółu zatrudnionych w górnictwie węgla kamiennego w województwie śląskim.**¹

Skutki redukcji sektora górniczego będą również mocno oddziaływać na firmy okołogórnicze, a w podregionie katowickim swoją siedzibę ma wiele dużych firm kooperujących z sektorem górniczym. Zgodnie z szacunkami Górniczej Izby Przemysłowo-Handlowej w przemyśle okołogórniczym zatrudnionych jest obecnie ok. 400 tys. osób, które niestety nie mogą liczyć na programy ostonowe. W przeważającej mierze przedsiębiorcy nie widzą możliwości prostej zmiany profilu działania, celów strategii, a ich pracownicy boją się zmian. Około jedna trzecia firm okołogórniczych deklaruje, że w sytuacji utraty wpływów z górnictwa upadnie, a niemal dwie trzecie pracowników przedsiębiorstw okołogórniczych nie ma kompetencji, by natychmiast podjąć pracę w innej branży.

Należy również zauważyć, że gminy wchodzące w skład podregionu katowickiego do dnia dzisiejszego borykają się ze skutkami środowiskowymi i przestrzennymi działań transformacyjnych podejmowanych w latach 90-tych XX wieku. Historycznie podregion należy do najbardziej dotkniętych poprzednią transformacją górniczą, stąd aż trzy z sześciu miast zmagają się z utratą funkcji społecznych. Na wskazanym terenie zlokalizowane są kopalnie zlikwidowane lub będące w trakcie likwidacji, co przekłada się na występowanie terenów pogórniczych, których ponowne zagospodarowanie i wykorzystanie stanowi istotny problem z punktu widzenia rozwoju poszczególnych gmin oraz całego województwa śląskiego.

Podregion katowicki jest najbardziej zurbanizowanym podregionem województwa śląskiego o najwyższej gęstości zaludnienia. Wszystkie miasta podregionu katowickiego wchodzi w skład Metropolii Górnośląskiej, która jest kluczowym obszarem funkcjonalnym regionu o znaczeniu krajowym oraz europejskim. Wyzwaniem dla Metropolii jest - pomimo wyzwań transformacji – utrzymanie i dalsze wzmocnienie procesów i powiązań metropolitalnych, w tym rozwój ośrodków naukowych i akademickich, centrów technologii i innowacji, przemysłów kreatywnych i wielkich wydarzeń. Podregion katowicki stanowi rdzeń obszaru metropolitalnego i ma duże znaczenie w zakresie zaspokajania dostępu do usług publicznych wyższego rzędu w północnej, zachodniej i południowej części województwa śląskiego. Należy podkreślić również **mocne powiązania gospodarcze podregionu z pozostałymi obszarami województwa śląskiego,** jako centrum węzłowego obszaru Metropolii Górnośląskiej. **Skutki zmian społeczno-gospodarczych, które wystąpią na obszarze podregionu katowickiego będą więc odczuwalne w całym regionie.**

Mimo wysokiej pozycji całego podregionu katowickiego na tle województwa jest on wewnątrz mocno zróżnicowany i dotknięty negatywnymi zjawiskami społecznymi, przestrzennymi i środowiskowymi, w tym przede wszystkim depopulacją, wykluczeniem społecznym, złą jakością środowiska oraz występowaniem obszarów zdegradowanych. Zgodnie ze *Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie* gminy podregionu katowickiego zostały wskazane jako przedmiot szczególnego wsparcia w ramach wyznaczonych Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI) tj.:

---

¹ Dane z formularzy PIT pozyskane z Izby Administracji Skarbowej za rok 2018.

- wszystkie miasta podregionu katowickiego zostały ujęte jako OSI – gminy w transformacji górniczej, w tym Mysłowice i Ruda Śląska zostały wskazane jako gminy zmagające się z problemami społeczno-przestrzennymi, natomiast Chorzów, Katowice, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice zaliczone zostały do gmin z problemami przestrzennymi; zaliczenie gmin do wskazanego typu OSI oznacza, że jest to obszar wymagający szczególnego wsparcia w zakresie działań transformacyjnych zarówno w kontekście planowanych zmian jak i kompensowania skutków restrukturyzacji sektora górniczego lat 90 XX wieku, które są odczuwane do dziś np. w postaci licznych terenów przemysłowych,
- połowa gmin podregionu tj. Ruda Śląska, Świętochłowice, Mysłowice zaliczono do gmin tracących funkcje społeczno-gospodarcze, w tym dwa ostatnie miasta są dodatkowo wskazane jako OSI krajowe,
- wszystkie gminy podregionu katowickiego są zaliczone do III kategorii obszarów problemowych w zakresie OSI - gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza. Oznacza to, że na tym obszarze występuje najgorsza sytuacja w zakresie jakości powietrza ze względu na przekroczenie średniorocznych norm powietrza dla wskaźników: pył zawieszony PM_{2,5}, pył zawieszony PM₁₀ oraz benzo(α)piren,
- na terenie podregionu zlokalizowano również najważniejszy ośrodek wzrostu w województwie śląskim tj. Katowice. Ponadto Chorzów został zaliczony do grupy gmin tworzących pozostałe ośrodki wzrostu.

Proces transformacji będzie przekładał się również na problem z **równoważeniem budżetów samorządów lokalnych**. Z jednej strony bowiem będzie malała strona dochodowa budżetów, z drugiej natomiast będą zwiększały się obciążenia wydatkami na przeciwdziałanie negatywnym skutkom społecznym likwidacji górnictwa. Mając na uwadze doświadczenia z wcześniejszych lat, należy zakładać, że postępujące procesy likwidacyjne będą prowadziły do wyłaniania się obszarów problemowych (dzielnic, miast i gmin), dla których potrzebna będzie sprawna interwencja pozwalająca przeciwdziałać wykluczeniom lub minimalizować ich skutki. Odpowiedzialność za jej realizację spocznie w głównej mierze na barkach samorządów lokalnych. Można przewidywać, że w najbliższych latach proces ten będzie dotyczył w pierwszej kolejności Rudy Śląskiej i wybranych sąsiadujących miast, czyli w dużej części obszaru podregionu katowickiego.² **Ewentualny brak wsparcia zewnętrznego, pozwalającego na zahamowanie negatywnych procesów społecznych i gospodarczych, doprowadzi do nawarstwiania się negatywnych skutków procesów transformacyjnych, a z uwagi na skalę problemów podregionu katowickiego może spowodować, iż cele sprawiedliwej transformacji nie zostaną osiągnięte.**

Podsumowując: sukces transformacji województwa śląskiego jako najbardziej górniczego regionu UE jest mocno powiązany z sukcesem transformacji jego węzłowej metropolitarnej części, gdzie zlokalizowany jest zarówno biegun wzrostu, stolica województwa tj. Katowice, jak i gmina poddana największemu wyzwaniu transformacyjnemu w UE, tj. Ruda Śląska. Pozostałe gminy tego obszaru również są identyfikowane jako problemowe, już teraz zmagające się z utratą funkcji społeczno-gospodarczych jako konsekwencja pierwszej fazy restrukturyzacji. **Ewentualne wykluczenie podregionu katowickiego ze wsparcia środkami z Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji z**

---

² „Analiza konsekwencji likwidacji górnictwa węgla kamiennego dla Polski i przedsiębiorstw sektora okołogórniczego” na zlec. GIPH

uwagi na planowane uruchomienie wydobycia węgla kamiennego na obszarze jednego złoża Brzezinka 3, położonego na terenie jednej gminy, tj. Mysłowice, przy jednoczesnej planowanej na obszarze podregionu likwidacji 4 kopalń (6 ruchów) do 2041 roku uważamy za wysoce niesprawiedliwe. Decyzja ta wywoła katastrofalne skutki z punktu widzenia możliwości efektywnego i sprawiedliwego przeprowadzenia procesu transformacji w województwie śląskim, a co za tym idzie osiągnięcia zakładanych celów w zakresie wygenerowania nowych miejsc pracy, wzmocnienia impulsów rozwojowych na obszarze Metropolii i województwa śląskiego.

Przewodniczący
Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego
w Katowicach

Jan Klimek